

Vözet hábráchá (5Mózes 33–34.)

פְּרִשְׁת וְזֹאת הַבְּרָכָה

Szemelvények

וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בָּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לִפְנֵי מוֹתוֹ. (דברים לג, א)

És ez az áldás, amellyel megáldotta Mózes, az Isten embere, Izráel fiait halála előtt. (5Mózes 33:1.)

וְזֹאת הַבְּרָכָה לִפְנֵי מוֹתוֹ – **És ez az áldás..., halála előtt.** [Nyilvánvaló, hogy ha Mózes megáldotta a népet, akkor azt a halála előtt kellett, hogy megtegye.] – שָׂאֵם לֹא עָכְשׁוּ אִימָתִי – Közvetlenül a halála előtt, – mert „ha nem most, akkor mikor”? [Vagyis a „halála előtt” kifejezés itt úgy értelmezendő, hogy közvetlenül a halála előtt.]

וַיֹּאמֶר יְהוָה מִסִּינַי בָּא וַנְּרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ הוֹפִיעַ מִהָר פֶּאֶרְוָן וְאַתָּה מְרַבֵּת קֹדֶשׁ, מִמִּינֵנוּ [אֲשֶׁר דָּת לְמוֹ. (דברים לג, ב)]

És szólt: Az Örökkévaló a Szinájrról jött, És fölsugárzott felénk Széir tájáról, Felragyogott Párán hegye felől, És feljött a szentség tízezrei közül, Jobbjában lángtörvénnyel számukra. (5Mózes 33:2.)

פָּתַח תְּחִלָּה – **És szólt: Az Örökkévaló a Szinájrról jött...** – וַיֹּאמֶר ה' מִסִּינַי בָּא – és – וְאַחַר כֵּן פָּתַח בְּצַרְכֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל – Isten dicséretével kezdte – בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל מְקוֹם [csak] ezt követően kezdett arról beszélni, mire van szüksége az izraelitáknak. – וַיִּבְשָׁבַח שֶׁפָּתַח בוֹ – És [Istenről szóló nyitó] dicséretében – יֵשׁ – az izraeliták érdemeiről is említést tesz. – וְכָל זֶה דֶּרֶךְ – Mindezt [Isten] jóindulatát megnyerni igyekezvén, – רְצוּי הוּא – mintha csak azt mondaná: – כִּדְאֵי הֵם אֱלוֹ שֶׁתַּחֲוִל עֲלֵיהֶם בְּרָכָה – „Méltók rá, hogy áldásban részesüljenek.”

כְּשֶׁבְאוּ – [Isten] eléjük ment, – וַיֵּצֵא לְקִרְאָתָם – **...a Szinájrról jött...** – מִסִּינַי בָּא – amikor jöttek, hogy letáborozzanak a hegy lábánál, – לְהִתְנַצֵּב בְּתַחֲתֵית הָהָר – akár egy vőlegény, aki előresiet, – כְּחֹתֵן הַיּוֹצֵא – fogadja menyasszonyát, – שֶׁנֶּאֱמַר – amint írva van: – לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים – „Isten elé.” [2] – לְמַדְנֵנוּ שֶׁיֵּצֵא כְּנִגְדָם – Ebből tudható, hogy [Isten] eléjük ment.

וְזֹאת הַבְּרָכָה – **...És fölsugárzott felénk Széir tájáról...** – מִיָּמֵינוּ – Mivel korábban tett egy kezdeményező lépést – לְבִנְי עֵשָׂו – Ézsau gyermekei felé, [akik Széirben laktak.] [3] Mi másért jött volna Isten Széirből? –

שִׁיקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה – hogy azok elfogadják a Tórát, – וְלֹא רָצוּ – de ők nem fogadták el.

מִהָר פָּאָרֹן – nekik (az izraelitáknak) – **...felragyogott...** – הוֹפִיעַ – **Páran hegye felől...** – וּפְתַח לִבְנֵי יִשְׁמָעֵאל – Ahová azért ment, – שֶׁהֵלֵךְ שָׁם – hogy ajánlatot tegyen Jismáél gyermekeinek, [akik Páranban laktak,[4]] – שִׁיקְבְּלוּהָ – hogy azok elfogadják a Tórát, – וְלֹא רָצוּ – de ők nsem fogadták el. [Isten a Tórát minden népnek felajánlotta, de azok mind elutasították.]

וְאֵתָהּ – **...És feljött...** – לְיִשְׂרָאֵל – az izraelitákhoz – **מֵרַבּוֹת קֹדֶשׁ – a szentség tízezrei közül...** – וְעָמְדוּ מִקְצַת רַבּוֹת מִלְּאֲכֵי קֹדֶשׁ – A szent angyalok tízezrei egy töredékének kíséretében; – וְלֹא כֻלָּם וְלֹא רַבָּם – de nem mindnyájuk vagy a zömük [kíséretében], – וְלֹא כְדָרָד בְּשֵׁר וְדָם – ellentétben a halandók szokásával, – שֶׁמֵרָאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וְתַפְאָרְתוֹ – akik gazdagságuk és pompájuk egész dicsőségét megcsillogtatják – בְּיוֹם הַחַפְתּוֹ – esküvőjük napján.

אֵשׁ דָּת – **...lángtörvénnyel...** – שֶׁהֵיְתָה כְּתוּבָה מֵאֵז לְפָנָיו – Amely Előtte íródott a messzi múltban – אֵשׁ לְבָנָהּ – fekete lánggal fehér lángon. [Ez képletesen értendő: hasonlóan ahhoz, ahogyan az ember ír fekete tintával fehér pergamenre.] – נָתַן לָהֶם בְּלוֹחֹת – Nekik adta a kőtáblákon – כְּתָב יָד יְמִינוֹ – „jobb kezének” írását. – דְּבַר אַחֵר – Egy másik magyarázat: – אֵשׁ דָּת – „lángtörvénnyel”, – כְּתָרְגוּמוֹ – ahogyan Onkelosz fordítja: – שֶׁנִּתְּנָהּ – „amelyet a tűzből kaptak” [a Szináj hegyén].

תּוֹרָה צְנָה לְבֹנוֹ מֹשֶׁה, מוֹרְשָׁה קַהֲלַת יִעֲקֹב. דברים לג, ד)

A Törvény ez, mit Mózes parancsolt nekünk, Örökségül Jákob gyülekezetének. (5Mózes 33:4.)

תּוֹרָה – **A Törvény...** – מֹשֶׁה לָנוּ אֲשֶׁר צְנָה – amelyet **Mózes parancsolt nekünk,** – יִעֲקֹב – **Jákob** – מוֹרְשָׁה הִיא – **gyülekezetének öröksége** lehet úgy fordítani, ahogy a pászuk, kiegészítve a „hi” szóval? – אַחְזָנוּהָ – Elfogadtuk, – וְלֹא נַעֲזֹבְנָהּ – és sosem hagyjuk el.

יְהִי רְאוּבֵן וְאֵל יִמַּת, וְיִהְיֶה מִתְּיוֹ מִסְפָּר. דברים לג, ו)

Éljen Reuvén és meg ne haljon, és legyen embereinek számlálva. (5Mózes 33:6.)

יְהִי רְאוּבֵן – **Éljen Reuvén...** – בְּעוֹלָם הַזֶּה – Ebben a világban. [Maradjon fenn Reuvén törzse örökké és ne tizedeltessék meg a Bilhával elkövetett súlyos bűne és Jákob ezt követő átka miatt][5]

שְׁלֹא – Az Eljövendő Világban, – לְעוֹלָם הַבָּא – **...és meg ne haljon...** – וְאֵל יָמוֹת
יִזְכֵּר לוֹ מַעֲשֵׂה בְלִקְהָה – amennyiben a Bilhával való esetet, [amikor
erkölcstelenséget követett el apja ágyasával, Bilhával,][6] nem fogják
felszámolni neki.

נִמְנֵין בְּמִנְיֵן שְׂאָר – **...és legyen embereinek száma csekély.** – וַיְהִי מִתְיוּ מִסְפָּר
אֶחָיו – Számláltassanak meg a népszámlálás idején testvéreikkel
együtt. [והכוונה שיהיה נמנה בכלל אחיו, ולא יצא מכללם בשביל מעשה].
עאילו היה כתוב „במספר” – כְּעִנְיֵן שְׂנֵאָמֵר – Ez hasonló ahhoz, – דּוּגְמָא הִיא זֵז
– אמירól – וַיְהִיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר – „[Reuvén] Bilhával hált...” – וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלִקְהָה – [7] –
– És Jákób fiai tizenketten voltak.” – וְשֹׁלֵא יֵצֵא מִן הַמִּנְיֵן – [Azaz] Reuvén nem
volt kirekesztve közülük.

וּלְלוֹי אָמַר תְּמִידָה וְאוֹרִידָה לְאִישׁ חֲסִידָה, אֲשֶׁר נָסִיתוּ בְּמִסָּה תְּרִיבָהוּ עַל מִי מְרִיבָהּ. דברים לג, ה)

**És Lévihez mondta: Tummimod és Urimod kegyes férfiúdat illeti,
akit megkísértettél Masszában, akivel pörbe szálltál Meriba
vizénél.** (5Mózes 33:8.)

האם כדאי לשנות כאן? והאם כדאי בכל שאר **És Lévihez** – וּלְלוֹי אָמַר
השבטים? **mondta...** – וְעַל לֵוִי אָמַר – Lévit illetően azt mondta. [Azaz nem
közvetlenül Lévinek mondta, ugyanis a következőket: „Tummimod és
Úrimod...” nem Lévihez, hanem a *Schiná*-hoz intézte.]

– **...Tummimod és Urimod...** – כֹּלְפִי שְׂכִינָה הוּא מְדַבֵּר – Közvetlenül
a *Söchiná*-hoz beszél.

– **...akit megkísértettél...** – נִתְלוּנְנוּ – אֲשֶׁר נָסִיתוּ בְּמִסָּה – Nem
panaszkodtak – עִם שְׂאָר הַמְּלִינִים – együtt a többi elégedetlenkedővel.[8]
– **...akivel pörbe szálltál...** – כְּתִרְגוּמוֹ – [Ezt úgy kell érteni,]
ahogyan Onkelosz fordítja: [„Próbára tetted őt a Vízály Vizénél, és
hűségese nek találtad”. ופירש הרמב"ן שהכוונה בזה לומר, שמשה לא חטא כלל, רק שלא קידש
את שמו בבני ישראל המריבים. ועד"ז נאמר (דברים א, לז): „גם בי התאנף ה' בגגלכם” ולא בגלל
...akivel pörbe szálltál vele a Meribá vizénél.” – תְּרִיבָהוּ עַל מִי מְרִיבָהּ – Egy másik magyarázat: – [9] – דְּבָר אַחַר
– **Hamis vádat koholtál ellene.** – אִם מִשָּׁה אָמַר שְׂמָעוּ נָא הַמּוֹרִים – Ha Mózes
felkiáltott:[10] „Halljátok csak, ti engedetlenek!”, – אַהֲרֹן וּמִרְיָם מָה עָשׂוּ – mit
tett Áron és Mirjám? [Ők csupán beleegyezően hallgattak, s ezért
megbüntette őket az Örökkévaló. Ezen értelmezés szerint Mózes
mérgező felkiáltása volt a bűn.]

הָאָמַר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רָאִיתִיו וְאֵת אָחִיו לֹא הִכִּיר וְאֵת [בְּנָיו לֹא יָדַע, כִּי שָׁמְרוּ אֶמְרָתָךְ וּבְרִיתְךָ יִנְצְרוּ.
(דברים לג, ט)

Aki azt mondja atyjáról és anyjáról: nem láttam őt soha, aki nem ismerte testvéreit és fiairól nem vett tudomást, hanem megőrzi igédet és óvják szövetségedet. (5Mózes 33:9.)

Aki azt mondja atyjáról és anyjáról: nem láttam őt... – וְאֶמְרָתִי – Amikor az aranyborjúval vétkeztek – כְּשֶׁחָטְאוּ בְּעֵגֶל – és azt mondtam: [11] – „Aki az Örökkévalóval van, jöjjön hozzám!” – וְנִצְוִיתִים – és én megparancsoltam nekik, – לְהָרוּג אֶת אָבִי אִמּוֹ וְהוּא מִיִּשְׂרָאֵל – körém gyűltek Lévi fiai – וְאֵת אֶתְמוֹתָם – és én megparancsoltam nekik, – אוֹתְךָ אֶתְמוֹתָם – vagy az anyjuktól származó [fél]testvérüket, – אוֹתְךָ בָּתוֹ – vagy lányuk fiait – וְכֵן עָשׂוּ – és ők így is tettek. – וְאֵי אֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ – Nem lehet úgy magyarázni, – אֶבְיֹו מִמֶּנּוּ – hogy ténylegesen az apjukat – וְאֶתְמוֹתָם – vagy az apjuktól származó testvérüket – וְכֵן בְּנָיו מִמֶּנּוּ – vagy gyermeküket [ölték meg], – וְשִׁהְרִי לְוַיִּם הֵם – mert ők is mind Lévik voltak – וּמִשְׁבֵּט לְוִי לֹא חָטָא אֶחָד מֵהֶם – és Lévi törzséből senki se bűnözött, – וְשָׁנְאַמֶּנּוּ – ahogy írva van: [12] – כָּל בְּנֵי לְוִי – „Lévi összes fiai”.

לְבַנְיָמִן אָמַר יְדִיד יְהוָה יִשְׁפֹּן לְבִטְחָה עָלָיו, חֲפָף עָלָיו כָּל הַיּוֹם וּבֵינָם כְּתַפְּיוֹ שָׁכֵן. (דברים לג, יב)

Benjáminról mondta: Az Örökkévaló kedveltje, biztonságban lakozik mellette; oltalmával fedezi minden időben, míg vállalai között otthont talál. (5Mózes 33:12.)

Benjáminról mondta... – מִיֵּל מֵגָאֲלְדָּה – Mivel megáldotta Lévit – בְּעֵבֹדַת הַקֶּרְבָּנוֹת – az áldozatokkal kapcsolatos munkákkal – וְשָׁלַח בְּנֵימִין – és Benjámin a Szentély felépítésével – בְּחֶלְקוֹ – ami majd az ő területén lesz, – עַל מִנְחָתוֹ – ezért említi őket egymás után. – וְאַחֲרָיו – Ezután említi Józsefet, – וְאַחֲרָיו – mert a Silóban felállított Sátor az ő területén lesz majd felépítve, – וְאַחֲרָיו – ahogy írva van: [13] – וְגֹ-יֹסֵף וְגֹ- „Megvetette József sátrát...” – וְלִפְנֵי שְׁבִית עוֹלָמִים חָבִיב מִשִּׁילָה – És mivel a Szentély kedvesebb Silónál, – לְכָרְךָ הַקְּדִים בְּנֵימִין לְיֹסֵף – ezért lett előbb említve Benjámin, mint József.

...oltalmával fedezi... – בֵּתָאֲרָךְ – Betakarja és óvja.

...minden időben... – לְעוֹלָם – Örökké. – מִיִּתְּנָה יְרוּשָׁלַיִם – Miután Jeruzsálem kiválasztott, – לֹא שָׁרְתָהּ שְׁכִינָה – az Isteni Jelenlét nem lakozott többé – בְּמָקוֹם אֲחֵר – sehol máshol.

kedveskedtek neki. – דָּבַר אֲחֵר – Egy másik magyarázat: – יְהִי רְצוֹי אֲחִיו – „Legyen kedveltje testvéreinek,” – mivel lányai gyönyörűek voltak. [Az Ásér területén oly bőséggel termő olívaolaj gyakori használatának köszönhetően.] – והוא שִׁנְאַמַר בְּדַבְרֵי הַיָּמִים – Ez egybecseng a *Krónikák* könyvében található megállapítással:[31] – הוא – שִׁהְיוּ בְנוֹתָיו נְשׂוּאוֹת לְכַהֲנִים גְּדוּלִים – „...aki Birzájit apja volt,” – אָבִי בְרִיזַיִת – és olívaolajjal felkent királyokhoz. הנמשחים אינו הולך רק המלכים, אלא גם על הכהנים בגדולים. – שִׁהְיִתָּה אֲרָצוֹ מוֹשְׁכַת שָׁמֶן כְּמַעֲנֵן – **...és fürössze olajban lábát.** – וְטוֹבֵל בַּשָּׁמֶן רַגְלוֹ – Mivel területén, akárha forrásból, úgy ömlött az olaj. – וּמַעֲשֶׂה – Történt egyszer, – שִׁנְצָטְרָכוֹ אֲנָשִׁי לְיִדְקִיא לְשָׁמֶן – hogy Laodicea lakóinak olajra volt szükségük. – מִנּוּ לָהֶם פּוֹלְמוֹסְטוֹס אֶחָד כּוֹ – Kijelöltek egy küldöttet stb.,[32] – כִּדְאִיתָא בְּמִנְחוֹת – ahogyan az a [Talmud] *Mönácht* traktátusában olvasható.[33]

מַעֲנֵה אֱלֹהֵי קֶדֶם וּמַתַּחַת זְרַעַת עוֹלָם, וַיִּגְרַשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשָּׁמַד. דברים לג, כז)

Lakhelyeként az örök Istennek, alant pedig a világ erős karjai; elúzta előled az ellenséget és mondta: pusztítsd el azt! (5Mózes 33:27.)

לְמַעַן הֵם הַשִּׁחְקִים לְאֱלֹהֵי – **Lakhelyeként az örök Istennek...** – מַעֲנֵה אֱלֹהֵי קֶדֶם – A menny [amely az előző vers végén kerül említésre] olyan, akár azt hiszem, hogy nem stimmel az örök Isten lakhelye, – שִׁקְדָם לְכָל אֱלֹהִים – és – וַיִּבְרַר לוֹ שִׁחְקִים – aki minden istenséget megelőzően létezett, – tartózkodási helyül és lakhelyül. – וּמַתַּחַת מַעֲנֵנָתוֹ כָּל בְּעָלֵי זְרוּעַ שׁוֹכְנִים – Az Ő lakhelye alatt pedig az erős karúak laknak.

סִיחֹן וְעוֹג וּמַלְכֵי כְנָעַן – **...a világ erős karjai...** – Szichon, Og és Kánaán királyai, – וַיִּגְבְּרוּתוֹ שָׁל עוֹלָם – akik a világ hatalmasai és ereje voltak, – לְפִיכָּךְ עַל כְּרַחֲמֵי יְחָרְדוּ וַיִּזְוְעוּ – ezért önkéntelenül is reszkettek és verejtékeztek, – וַיַּחֲזִקֵם חֲלָשׁ מִפְּנֵיו – és elhagyta őket az erejük Előtte, – כִּי – mert a magasrangúak mindig félelmet keltenek az egyszerű emberekben. – וְהוּא שִׁחְכֵם וְהִגְבִּירָה שָׁלוֹ בְּעֶזְרָךְ – Ily módon segít hát téged az Ő ereje és hatalma.

– וַאֲמַר לָךְ – **...elúzta előled az ellenséget...** – וַיִּגְרַשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב – és mondta neked – הַשָּׁמַד – **...pusztítsd el...** – אוֹתָם – Őket.

– כָּל תִּיבָה שִׁצְרִיכָה לְמִ"ד בְּתַחֲלָתָה – **Lakhelyeként (mööná)...** – Az összes olyan szóhoz, amelyhez ל (lámed) prefixum szükségeltetik, – ה"א – הטיל לה ה"א – [a Szentírás esetenként] ה suffixumot toldhat. [Vagyis a „mööná” ugyanaz, mint a „limöon”: „lakhelyként”.]

[7] Uo.

[8] 2Mózes 17:3.

[9] Lásd 4Mózes 20:1-13.

[10] Uo.

[11] 2Mózes 32:26.

[12] Uo.

[13] Zsoltárok 78:67.

[14] =====

[15] Zváchim 54b.

[16] Józsuá 12:24.

[17] Jeremiás 3:19.

[18] 1Mózes 47:2.

[19] Uo. 49:13. Lásd Rási kommentárját *uo.*

[20] Az ünnepek és az évszakok összehangolása érdekében és egyéb megfontolásokból a rabbinikus bíróság időnként egy-egy plusz hónappal egészítette ki a zsidó naptárt.

[21] A bíróság arról is dönt, hogy melyik nap legyen az egyes holdhónapok első napja, ily módon határozva meg az ünnepek idejét.

[22] 1Krónikák 12:33.

[23] 4Mózes 32:33.

[24] Amikor Gád törzse területet választott, Mózes még élt. De a hagyomány alapján tudták, hol lesz eltemetve.

[25] Lásd a 4Mózes 21:20-hez írt Rási-kommentárt. Mózes ugyan Reuvén területén halt meg, de a *Schiná* a szárnyain elrepítette végső nyughelyére, Gád területére.

[26] 5Mózes 34:6.

[27] Uo. 3:18.

[28] 33:24.

[29] מעניין לציין שבפירושי רש"י לתנ"ך ולתלצוץ ישנם כמאתיים פעם שרש"י אומר בקשר למשהו שאינו יודע. איזה ענו

[30] Még éretlen olíva olaja, amelyet bőrszépítő kozmetikumként használtak.

[31] 1Krónikák 7:31.

[32] Hogy menjen és vegyen egymillió *máne* értékben olajat. A követ talált egy gazdát Ásér földjén, aki épp az olajfaligetében dolgozott, és a munka befejeztével hazakísérte őt otthonába. A gazda szolgálója megmosta a küldött kezét és a lábát, majd megmártotta azokat egy tál olajban. Ezt követően a gazda kitöltötte a küldöttnek a kívánt mennyiségű olajat.

[33] 85b.

[34] *Bírák* 18:30.

[35] Ami különben fölösleges, és ezért homiletikailag így értelmezendő: „hogya te megmond [az ősatyáknak]”.

[36] *5Mózes* 31:26.

[37] *2Mózes* 32:30.

[38] *4Mózes* 9:8.